



SETMANA MANACOR 97 SANTA

Del 23 al 30 de Març

El delit de Déu que batega en les arrels religioses del nostre poble ha de ser conduït a la llum i a la força de l'Evangelí, i la pietat popular ha de ser educada i animada a partir de la fe si volem, com Església de Mallorca, que aquests valors tradicionals s'integrin harmònicament i profitosament en la vivència cristiana d'una autèntica pietat.

CELEBRACIONS LITÚRGIQUES

	DIUMENGE DEL RAM	DIJOUS SANT	DIVENDRES SANT	VIGILIA PASQUAL	DIUMENGE DE PASQUA
N.S. DOLORS	10,00*	20,00	20,00	22,00	10,00
CRIST REI	11,30*	20,00	20,00	22,00	
CONVENT	10,00*	20,00	12,00	23,00	11,15
FARTÀRITX	19,30* <small>diabte</small>	19,00	19,00	20,30	
SANT PAU	12,00*	19,00	19,00	19,00	
BENEDICTINES	17,00	17,00	17,00	22,30	
HOSPITAL		17,30	17,30		9,30
PORTO CRISTO	11,00*	19,30	19,30	20,00	11,00
S'TILLOT	11,00	19,00	19,00	19,00	17,30
SON NEGRE	9,45				10,00
SON CARRIÓ	10,00	20,00	17,00	21,00	10,00
SON MACIÀ	17,00	20,30	12,30	22,30	12,30

* LLOC DE LES BENEDICCIONS DELS RAMS

N. S. DOLORS	Benedicció a Sa Bassa
CRIST REI	Benedicció al Molí d'En Fraret
SANT JOSEP	Benedicció Plaça de Sa Torre
ES CONVENT	Benedicció Plaça de Sa Mora
PORTOCRISTO	Benedicció al Pati de Ca Ses Monges
SON MACIÀ	Benedicció al Pati de Ca Ses Monges
FARTÀRITX	Benedicció a l'Entrada del Col·legi

APLEC DE DADES PER A LA HISTÒRIA (II)

Les Antiques Captes Rurals de la Parròquia

Amb la idea de continuar la tasca que iniciarem amb el programa de Setmana Santa de l'any passat sobre la recerca d'alguns dels aspectes poc coneguts o simplement oblidats de la nostra història i tradicions, veu la llum un nou article de l'aplec que ens proposarem ara fa tot just un any. En aquesta ocasió està dedicat a les altre temps tan conegudes i comunes captes o voltes que la Parròquia feia per les terres del nostre terme per recollir productes agrícoles com faves, ordí, formatge, anyells i especialment blat, sempre sota l'advocació del Sant Crist de Manacor, la Mare de Déu o certs Sants¹. Hem d'esmentar, però, que aquestes no eren les úniques que feia la Parròquia; per qüestions d'espai deixam aquelles que per dins la Vila feien algunes obrieres mitjançant les anomenades *Beates* o simplement els seus *Bassiners*.

Podem començar el nostre relat dient que els tres moments de l'any més importants a l'hora de fer les captes eren el mesos d'abril-maig (del formatge), juliol-agost (del blat i ordí) i desembre (dels anyells). Les *confraries*² de la Parròquia tenien el terme repartit i, quan arribaven els mesos abans esmentats, enviaven els seus representants per recollir els productes agrícoles que la gent pagesa els tenia preparats.

Generalment l'encarregat de recórrer les possessions era el *bassinier* o algun dels *sobreposats* de la confraria, com ho demostren els llibres de comptes conservats al nostre arxiu parroquial; el més comú és que no s'anomenin els seus noms, tot i que hi ha excepcions, com en el "Llibre de la Confraria de la Puríssima, 1671-1708", on a l'any 1676 podem llegir: "...*primo mostre haver pagat a miquel gomila cabatjó bassinier 2L 6S que son per tots los treballs a enprestats per acaptar per St. Gil y Sta Apolonia...*".

Altres vegades es pagava un home a lloger, fet que es generalitzà a partir del segle XIX. Les referències són també nombroses: un exemple el trobam en el "Llibre de la Confraria de Sta. Llúcia, 1670-1726", on llegim que el 1695 es pagaren 1 lliura 10 sous a Pere Joan Matamales "...*per lo acaptar las possessions...*" o en el "Llibre de Despeses i Ingressos de la Confraria de Ntra. Sra. dels Gojos i de l'Apòstol Sant Jaume, 1783-1857", any 1795, on se'ns diu "...*mes he pagat 3 dias d'anar ha captar per Santa Rita e nen Jaume de la Real 1L 15S mes un dia per un altre volta a nen Rafel Maga diners 12S...*".

Més estrany era que algun capellà anàs a fer la volta. Les notícies que tenim són indirectes i es refereixen únicament a la Capella del Sant Crist: en el "Llibre Parroquial de Manacor, 1887-1899", en el seu tom II (Obreria del Sant Crist) trobam que el 1887 es pagaren 6'75 ptes. "...*gratificación del hombre que acompañó a los presbíteros por las casas de campo en la cuestación...*", notícia que es repeteix el 1891.

¹ Gràcies als llibres d'obrieres conservats dins l'Arxiu Parroquial (els més antics dels quals es remunten al segle XVII) concixem sota l'advocació de quins sants es feien les captes: Sant Antoni de Pàdua, Sant Jaume, Santa Rita, Sant Miquel, Santa Llúcia, Sant Josep, Sant Antoni Abat o Sant Francesc, entre d'altres. En definitiva, una llarga llista.

² Nom que es donava a les associacions professionals sota una advocació religiosa. Sovint solien encarregar-se del manteniment de la capella a la qual es trobava el seu patró.

En qualsevol d'aquests tres casos es llogaven varies bísties, sobre les quals es posaven les beaces que servien per portar a la Vila tot el que s'aconseguia arregar. La Confraria del Santíssim Sacrament, per exemple, pagà el 1800 14 sous per adobar les beaces d'acaptar el blat, d'igual manera que la de Nostra Senyora del Gojos i Sant Jaume feu el desembossament de 12 sous pel lloguer de dos ases el 1795 i de 5 lliures 2 sous el 1809 "...per un home y un mul llogat set dias per fer la acapta del blat de Sta. Rita...". En aquest punt únicament afegir que en el ja esmentat tom II del Llibre Parroquial trobam que el 1888 es va fer una despesa de 8'40 ptes, per als al·lots que acompanyaren els encarregats de fer la capta, segurament per fer alulea.

És en aquest moment quan la tradició oral passa a jugar un paper important. Encara resten persones (pogues ja, desgraciadament) que guarden entre els records d'infantesa, quan vivien a foravila, la vinguda dels temps de les voltes i les visites dels representants de les obreries, que per tot solien ser ben rebuts³. Els pagesos donaven la caritat per a l'esplendor i conservació del culte als sants, les capelles i/o les confraries: al crit *la volta del Sant Crist!*, *la volta de l'obra de l'església!* o del sant sota l'advocació del qual es feia la recol·lecció, contestaven *tot sigui pel Sant Crist!* (o el sant en qüestió) i donaven la mesura de gra, faves, etc. que tenien preparada, a voluntat, i sempre segons l'anyada i les possibilitats de cada família. Per menció a la quantitat dels productes que arregaven totes i cada una de les confraries és tasca molt llarga que fuig dels límits del present article, fet pel qual posarem com exemple el que recollí la Capella de l'Assumpta l'any 1704 durant la volta del blat: "...*Lista del blat de acapta del any 1704. Se feren de acapta de blat 28 quarteres y 2 barcelles per nostra Sra. de Assumptio, qual blat atingut en custodi en casa sua lo Amo en Thomas Riera de Son Riboth, diem 28q 2b. Y el predit blat ses vanut a raho de 8 s[ous] 8 [diners] la barcella y part de aquell a 8 s[ous] 6 [diners], que tot a velgut setanta dos lliures y tretza sous, diem... 72L 13S. Lo ordi, sivada, faves y altres llegums se vaneren per gastos ordinaris del acaptar...*". El present cas constitueix un any en què la collita fou normal, encara que no sempre es tenia tanta sort: el 1779 no es pogué fer la volta del blat a causa del mal any.

Evidentment, a canvi d'aquest esforç el pagès no quedava amb les mans buides. Era costum que l'obrer li entregàs una estampa amb la imatge del Sant Crist, la Mare de Déu o d'un Sant, amb unes cibles a sota i tot el conjunt tancat dins una orla, que el camperol penjava darrera la porta de ca seva repetint aquesta acció cada any, fins a tal punt que moltes portes es convertien en autèntics mosaics d'imatges de tota casta de mides: la tradició diu que la devoció popular tenia la creença que així la seva llar quedava protegida de les tempestes⁴.

La referència més antiga que hem trobada d'aquestes imatges és en el "Registre de les Confraries de l'Església Parroquial de Manacor", on a les pàgines dedicades a sant Miquel podem llegir l'any 1648 "...*Item [mostra haver pagat] a me, Jacme Moya estampadó per los imatges 2L 2S...*". A partir d'aquí els exemples són molt nombrosos, podent extraure notícies interessants: hem vist com es fa menció de l'impressor de les mateixes, fet que es repeteix en altres ocasions. Així, trobam impremtes com la Pizà (1654), Frau (1658/84-1728), Guasp (1686), Villalonga (1857-1884) o Rosselló (1919).

Menys aquesta darrera impremta, que és de Manacor, les altres són de Ciutat: les imatges eren comprades a través de traginers, com ho demostren moltes de les despeses dels llibres consultats, com el de la Confraria de la Puríssima (1685-1733), on podem llegir a l'any 1699 "...*Item*

mostra haver pagat sinch lliures ha Juan Font trijiner que son per haver portat dos ruynas y mitja de imatges de Cintat per fer las acaptas...", o el "Llibre de Sentències de l'Assumpta, 1698-1813", que per 1707 ens diu que es pagaren 4 lliures al traginer Joan Cerdà (a) Carrió per les imatges de l'Assumpta per captar. Només a finals del segle passat i ja ben entrat el present les farien a la nostra ciutat, pagant fins i tot la Parròquia els motlos que després emprava la impremta, com ho demostra el tom II del Llibre Parroquial per l'any 1890: es pagaren 45 ptes, per un motlo de fusta per fer imatges ordinàries i 1'50 ptes, "...*para componer el molde de madera para hacer imágenes del Sto. Cristo...*".

El que també és interessant esmentar és el fet que a partir del segle XVIII aquestes imatges s'anaren limitant poc a poc a les voltes del gra, mentre que a les del formatge i anyells l'aiguardent s'anà generalitzant. En una de les bísties l'obrer duia una boteta amb una aixeta de fusta per la qual abocava una mica de suc dins un tasset: la confraria de Sant Bartomeu pagà l'any 1872 "...*600 milsimas para recomponer las botitas que se usan en la cuestación...*". Evidentment aquest procés no es pot demostrar amb exemples, tal i com ho hem anat fent fins ara, puix més bé es pot deduir de la lectura dels llibres consultats. El que sí és cert és que després de mitjan segle XIX la despesa per imatges va lligada a la capta del blat, a la qual l'aiguardent anà paulatinament introduint-se. Tal vegada no seria massa aventurat pensar que les captes de forment en nom del Sant Crist i Sant Antoni Abat foren les darreres a pagar amb imatges, doncs són precisament les més modernes que es conserven. A diferència de les imatges, hem de suposar que l'aiguardent es feia a Manacor, en base a la llarga tradició que en la fabricació d'aquest suc tingué el nostre poble el segle passat⁵, tot i que no hem trobat cap nota que així ens ho demostrí: sols al "Libro de Cargo y Data de la Obrería de San José, 1854-1887", pel 1857 se'ns diu que es va comprar aiguardent per les voltes a la *fábrica d'en Felip*.

Però malgrat tot el que hem dit, les captes anaren perdent la seva importància en iniciar-se el nostre segle (l'última referència escrita és del 1927). De fet, ja durant el s. XIX passaren per moments crítics, especialment a la primera meitat de la centúria. Al tercer Llibre de Determinacions de la Parròquia es veuen alguns exemples: el mes d'octubre de 1809 el prevere Miquel Mestre feu observar a la Comunitat la falta d'interès que mostraven els eclesiàstics obligats a fer les voltes pel Sant Crist (segons sembla eren el més joves), fet que segons ell provocava el descens de les caritats; per tal motiu la Comunitat ordenà al bassiner de dita capella que "...*en lo sucesivo el dia del oficio conventual que se celebra el domingo despues de la fiesta de San Jaime señale la fecha para dicha recaudación avisando a los eclesiasticos, y si éstos no cumplen su obligación excusandose (...) avisará a la Comunidad para que esta resuelva lo mas oportuno...*". Problemes majors tingueren lloc el mes de juliol de 1811, quan l'Ajuntament dictà un ordre prohibint a les capelles el poder captar per fora del recinte religiós. La Comunitat ordenà als bassiners sortir com sempre s'havia fet, puix si l'Ajuntament s'oposava o emprava la violència es prendrien les mesures adequades; però el bassiner del Sant Crist no ho pogué fer davant la presència d'alguns membres del Consistori, doncs "...*tenia no le hiciesen violencia impidiendo a los muchachos q. devian basistirle para recoleccion*

³ La tradició oral fa també menció d'anís.

⁴ Francisco Satorras realitzà a finals del passat segle un informe sobre l'estat de la vinya a les Balears. A l'apartat dedicat a l'aiguardent es pot llegir que a Manacor hi havia la major fàbrica de destil·lació i rectificació d'alcohol diluïtant el vapor, que produïa diàriament uns 3.000 litres d'alcohol de fins 40 graus. Vegeu *Fontes Rezum Balearium*, vol. III (1979-1980), pàg. 329.

⁵ Després de "Sa Lloçençada" (1835) Josep Bonnin demanà diverses dietes pels dies que va estar tancada la seva fàbrica d'aiguardent, fet que demostraria l'existència d'aquestes els primers anys del segle XIX.

³ Sobre l'arribada a les cases sabem a través d'algunes entrevistes a gent major que els bassiners de Sant Antoni Abat, per exemple, duïen una campaneta i coures perquè des de les cases s'enterrassin de la seva presència.

⁴ Algunes persones ens han contat que hi havia gent que penjava la imatge del Sant Crist a la capçalera del llit i la de Sant Antoni Abat a la bovel de les egües.

de las limosnas de granos...". Aleshores, reunida en sessió, la Comunitat proposà acudir al tribunal competent i sol·licitar llicència per captar totes les capelles tant dins com fora del recinte, elegint per fer aquestes diligències a Mn. Damià Lull, que cobraria 10 sous diaris a pagar dels fons de les capelles. Malgrat aquesta decisió, el Pre. Joan Pujades argumentà que abans de dur a terme el que s'havia resolt era millor parlar directament amb el batle, puix hi havia una llei de la Reial Sala del 17 d'agost de 1787 que permetia les voltes parroquials en nom del Santíssim i dels Sants amb més devoció els dies festius. Encara que sabem els noms dels qui anaren a veure el batle (el propi Pujades, Mn. Joan Bonet i Mn. Pere Lull), no hem pogut descobrir com acabà el problema, encara que dos anys després es feien les voltes normalment.

Altre document conservat dins l'Arxiu Parroquial signat pel prevere i arxiver Salvador Martí ens informa com després de la visita que el 1835 realitzà a Manacor el Cap Polític de la Província, Guillem Moragues (el qui, com vérem al nostre anterior article, demanà al Bisbe Pérez de Hiriás la substitució del que aleshores era rector de Manacor, D. Miquel Bordoy, per la seva presumpta desafecció vers la reina Isabel II), va prohibir qualsevol tipus de captes manco les del Santíssim Sagrament, Sant Jaume i Sant Crist de Manacor. Continua relatant D. Salvador Martí que *"...todas las otras capillas se quedaban sin oleo en las lamparas y sin aser fiesta en los dias acostumbrados ni aun aser toallas para cubrir las mesas..."*, paraules que ens demostren la importància que per a les diferents capelles tenien les voltes per foravila.

Davant tan difícil situació el nou Ecnòm, Llorenç Pascual (ex-caputxi exclaustrat), reuní tots els capellans encarragats de les capelles *"...y les dico que habia confabulado con el Sr. Alcayde Constitucional de primera instancia que era el honor. Sebastian Rosselló Secorrat, que medio habia para que cuestasen los Santos los quales estaban prohibidos de cuestas y dico el que cuestasen ocultamente que la hautoridad aria ojos gordos y desde aquella epoca hasta en el año 1842 cuestasen..."*.

Segons ens informa la mateixa font aquell any D. Josep Miquel Trías, aleshores Cap Polític de la Província, no només retirà a certs preveres la possibilitat de poder confessar i predicar, sinó que també ordenà a la Justícia apoderar-se de tots els productes aconseguits mitjançant les captes per posteriorment esser venuts a la Plaça del poble, enviant després tots els diners de dita venda a Ciutat. Encara que aquí acabi el relat, hem de suposar que el problema es resolgué, doncs hem vist com a finals del s.XIX encara es captava. Únicament sabem pel Boletín de Órdenes⁷ que aquell any foren prohibides les confraries i que es va fer pública la següent ordre, signada pel ja esmentat Cap Polític: *"...Debiéndose proceder á la pronta formacion del presupuesto general de gastos y recursos de la casa de espositos de esta isla para el próximo año de 1843, se hace indispensable tener una noticia exacta del resultado de la cuestacion de granos y legumbres practicada en los pueblos de la misma para el alivio de aquella casa..."*. Com es pot llegir, cap referència es fa a l'obligació de vendre el producte de les voltes.

Finalment voldríem assenyalar que no només la Parròquia dels Dolors feia les voltes per les terres del nostre terme. També ho feien el Convent de Sant Vicenç Ferrer, Sant Salvador de Felanitx, les Germanetes dels Pobres, les Vermelletes i l'Hospici, aquests últims per mantenir els seus protegits. Fins i tot antigament l'Ajuntament sortia a captar, especialment llana que donava a un teixidor per fer burells per als pobres: al *Llibre de Clavariat* de 1595 conservat a l'Arxiu Municipal veim que el clavari Bartomeu Fullana pagà 13 lliures 1 sou 3 diners a Pere Ventajol *"...per obrar los burells dels pobres..."*.

Exemples tots ells d'un passat no molt llunyà ple de fets dels quals sovint no n'hem sentit parlar.

Albert Carvajal Mesquida

PROCESSIONS DE SETMANA SANTA

DIUMENGE DEL RAM (21,00)

Parròquia de Crist Rei:

Bartomeu Sastre, Fc. Gomila, Martí Bauzà, Goya, Espanya, Galmés i P. Bonnin.

DILLUNS SANT (21,30)

Parròquia de St. Josep (Barri de Sta. Catalina i Es Creuers):

J. R. Jiménez, Juniper Serra, Ortega i Gasset, Plç. Sta. Catalina, Sant Sebastià, J. Serra, Arx. L. Salvador, Plç. Ebanista, Muntaner i Pl. Convent.

DIMARTS SANT (21,30)

Barri de Fartàritx:

Figuera, St. Jeroni, Rei Sanxo, Vent, Comtessa, Remei, Moliners, Plç. Concòrdia, Colom i Creu.

DIMECRES SANT (21,30)

Parròquia de St. Josep (Barri de Sa Torre):

Menorca, Lepanto, Provença, Sant Miquel, Mallorca, Jordi Sureda i Menorca.

DIJOUS SANT (22,00)

Parròquia dels Dolors:

Pl. d'Es Cos, Avg. Baix d'Es Cos, Mas, Passg. A. Maura, Plç. J. Caldentey, Amargura, i Rector Rubí.

DIVENDRES SANT (22,00)

Parròquia dels Dolors:

Rector Rubí, Amargura, Amistat, Fc. Gomila, Sa Bassa, A. Rosselló, J. Segura, J. Domenge, Olesa, Plç. d'Es Cos i Rector Rubí.

DIUMENGE DE PASQUA (10,45)

Parròquia dels Dolors:

Rector Rubí, Plç. Weyler, Peral, Sa Bassa, J. Lliteras, Convent, Major, Sa Bassa, Peral, Plç. Weyler i Rector Rubí.

DIUMENGE DIA 6 D'ABRIL DIA DE L'ÀNGEL

Missa a l'Ermita de la Mare de Déu del Roser, a les 16,30 h.

⁷ Boletín de Órdenes, n.º 1497, referent al 24 de setembre de 1842. Arxiu Municipal de Manacor.

SEQÜENCIA DELS SET DOLORS DE LA VERGE MARIA

Dreta estava i dolorosa
Maria, Mare angoixosa
baix de la creu, tota en plor.
Ai! gemegosa tenia
l'espasa de profecia
tota clavada en el cor.

¡ O quant trista i afligida
fou aquella beneïda
Mare de l'únic Fill Déu !
¡ Com plorava, com planyia
quan veia la Mare pia
les grans penes del Fill seu !

¿ Quin home no ploraria
si veïés patir Maria
en suplici tan mortal ?
¿ Quin cor trencat no se fos
de veure Jesús i Vós
sofrint un dolor igual ?

O Font d'amor, Mare mia,
feis que jo senti, o Maria,
el dolor que vos transia,
que plori amb Vós, que el cor meu
flamegi d'amor a Déu
qui en Vós ser humà prenia.

(Traducció de Mn. Llorenç Ribet)

Patrocinen aquest programa:

- * **Les parròquies de l'Arxiprestat de Manacor**
- * **L'Ajuntament de Manacor.**
- * **Les Confraries**

